

Tidssignalet i København

Historiske Meddelelser om København, Andet bind, København 1910, side 457-473

af Villads Christensen

Skannet og tekstgenkendt, Jesper Vang Hansen, 2005

TIDSSIGNALET I KØBENHAVN:

AF

VILLADS CHRISTENSEN.

DET er næppe tilfældigt, at det første Forsøg paa at lære Københavnerne ordentligt, hvad Klokken var, blev gjort paa den Tid, da Struensee raadede i Danmark. Struensee vilde have Plan og Orden i alle Forhold, den gamle Slendrian skulde fejes ud og hver Ting sættes paa sin rette Plads. For en Mand som ham laa det da ogsaa nær at forlange, at Byens Ure skulde gaa ens og rigtigt og alle Borgere kende den nøjagtige Tid.

Tidligere havde man ikke taget det saa nøje hermed. I et Kongebrev fra 1643 klager Kristian IV over, at han daglig erfarer »alle Sejerværkerne her udi vor Købstad København at gaa ganske urigtigen og ingen at følges ad« ; og de mange Forskrifter, han udsteder om Urværkernes Pasning, viser, hvor vanskelig den Opgave var, som han her havde taget sig paa (note: Bering Liisberg: Urmagere og Ure i Danmark, 120-24. 30).

Paa Kristian IV.s Tid og endnu langt senere stillede man Urene efter Solen og var tilfreds med den omtrentlige Nøjagtighed, man derved kunde opnaa. Ganske vist havde man et Observatorium paa Rundetaarn, hvor Astronomerne formodentlig altid -- trods mangelfulde Instrumenter og det Forfald, som den hele Indretning

var kommen i efter Branden 1728 havde været i Stand til at bestemme den nøjagtige Tid. Men Observatoriet hørte under Universitetet og passede kun sine rent vi-denskabelige Opgaver. Hvorledes Byens Ure gik, blandede Astronomerne sig ikke i, og sandt at sige var der fra Borgerskabets Side ej heller nogen Trang til at faa det at vide.

Men paa Struensees Tid kom der altsaa fra oven en Ordre om, at nu skulde den Ting bringes paa det rene. Det blev Professoren i Astronomi, Christian Horre-row, der fik den Opgave at sætte Sagen i Værk.

I 1771 indgav Horrebow sit Forslag, der gik ud paa, at der en eller to Gange om Ugen skulde gives Signal fra Rundetaarn, naar Klokken var tolv Middag; efter dette Signal skulde da alle Byens

offentlige Urværker stilles, og derfor skulde de til Observatoriet be-tale en Kendelse af 10 Rdlr. aarlig, eller lidt mere eller mindre efter deres Omstændigheder.

Denne sidste Bestemmelse fik overalt den Mod-tagelse, som man kunde vente. Der var jo ingen, der havde ønsket at faa at vide, hvad Klokken var, - der var overhovedet ingen, der havde ønsket Struensees Reformer, selv om de var nok. saa gode, det var vel den største Fejl ved dem - og oven i Købet betale Penge derfor, det havde man ikke Raad til. Magistraten prote-sterede paa sine fire Ures Vegne -.det var Randhusets, Helligøjstes, Nicolai og Vor Frelsers Kirkes Ure -; Admiralitetet kunde intet betale af Holmens Kirke og af Nyholms Urværk, Petri og Frederiks Kirker kunde intet betale, Vaisenhuset heller ikke, Kommandanten fandt, at 10 Rdlr. af Garnisons Kirke i hvert Fald var for meget. Kun Universitetet, der selv ejede Observa-toriet, havde intet imod at betale de 10 Rdlr. for sit Ur. - Kancelliet meddelte Prof.. Horrebow dette bedrøvelige Resultat og spurgte, om han ikke vidste noget bedre Middel.. Horrebow slog da det halve af og tilbød at gøre det for 5 lldir.. Og nu skyndte Kancelliet sig at sætte Sagen i Værk uden paany at spørge, om nogen var villig til at betale. D. 7. Dec. 1771 fik Magistraten Med-delelse om, at Forslaget var approberet af Kongen, og at de 5 Rdlr. af hvert Urværk. skuldebetales.

Magistraten betalte Pengene fra 1. Jan. 1772, og fra den Dag af er formodentlig Signaliseringen fra Taarnet begyndt. Men havde der ikke før været Forvirring i Urenes Gang, saa blev der nu. Nogle forsøgte at stille deres Ure efter Observatoriets Signal og drejede uafsladelig frem og tilbage paa Viserne; thi det viste sig snart,, at der ikke fandtes det Urværk i Byen, som kunde holde Trit med Observatoriets Middagssignal. Andre holdt paa, at deres Ure gik rigtigt, og at det var Sig-nalet fra Rundetaarn, som ikke blev givet til rette Tid. Kun Byens Urmagere havde tilstrækkelig Indsigt i Tingene til at forstaa, hvori Fejlen stak : Professor Horrebow maatte utvivlsomt bruge en anden Tidsinddeling end almindelige Mennesker.

Den 17, Febr. 1772 indkom da følgende Skrivelse til Magistraten fra Urmagerlaugets Oldermænd Oluf Lyngager:

Da der er givet Ordre, at der paa Rundetaarn skal gives Signal, hvorefter Urene i Staden skalle stilles til desto akkuratere Gang, og det erfares, at Signalet bliver givet efter Solens Gang, og Solens Gang er, efter de astronomiske Observationer, observeret, at den i nogle Maaneder er fastere og i nogle Maaneder langsommere. end den sande Tid, altsaa intet akkurat at stille Urene efter til bestandig akkurat Gang: Saa udbedes af høj- og velædle Magistraten, at der rnaatte gives Signal af den rette og sande Tid, og de, som have med Stadens Ure at bestille, maatte tilholdes stride at stille Stadsurene efter det givne Signal af den sande Tid, saa formodes, at Urene kunde blive i bestandig og egal Gang, ellers bliver det vel fast umulig.

Magistraten har ikke forstaaet noget af det videnskabelige i denne Skrivelse - det var jo for øvrigt heller ikke særlig tydelig udtrykt -, men refererer kort og godt Indholdet af den saaledes, at »Oldermændene for Urmagerne formener, at det givne Signal fra Rundetaarn ej sker i rette Tid eller akkurat«, og sender saa med den Besked Skrivelsen til Kancelliet, hvorfra den gik videre til Professor Horrebows Erklæring.

Den gamle Professor modtog Urmagernes Klageskrift som en længe ventet Gæst, der gav ham en ikke uvel-kommen Lejlighed til at forsvare sine Tidssignaler. Han følte sig som den Mand, der havde sine Papirer i Orden, og han nød paa Forhaand den Sejr, han skulde vinde over Urmagerne. Han gav sig derfor rigtig god Tid med at udarbejde sit Svar.

Endelig d. 13. April havde han sin »allerunder-danigste Erklæring« færdig, og den kom til at lyde saaledes:

Jeg havde straks ventet, da den Kongelige allernaadigste Befaling anlangende Signalet fra Observatorio var sat i Værk, at denne Indvending, som nu af Urmagerne gøres, vilde møde, hvorføre jeg ingenlunde undres over, at den endelig er kommen.

Sagen bestaar deri, at der er 2 Slags Tid; den rette Tid er den, som kaldes den sande, hvilken bestemmes ved Solens virkelige Gang, og hvilken ikke altid er lige lang, saa at en Time visse Tider om Aaret er længere, og andre Tider derimod kortere.

Efter denne Tid beregnes Almanakkerne, og efter denne Tid bør Løgterne paa Gaden tændes, og kort sagt, efter denne Tid bør alle vores Foretagender indrettes; men just fordi denne Tid ikke altid er lige lang, og Urværkerne, naar de skal være akkurate, bør saaledes indrettes, at de gaa altid lige fort, saa er det, at man deler Aaret i 365 lige lange Døgn, af hvilke nogle er længere end de virkelige Døgn, og andre kortere, og disse lige lange Døgn deles igen i 24 Timer, som ogsaa er lige lange, og er det denne Tid, som kaldes Middeltiden, hvilken har den Nytte, at gode Urværker kan rette sig efter den; men den har derimod den Ubekvernhed, at den kan vige fra den sande Tid, paa visse Tider om Aaret over et Kvarter, saa at naar f. Eks. Solen gaar op eller neder, Urværket efter Middeltiden kan vise somme Tider 1 Kvarter mere, andre Tider 1 Kvarter mindre, end der staar i Almanakken, og end Klok-ken virkelig er, hvilket foraarsager endnu saa meget mere Forvildelse, som mange just bruger Solens Op- og Nedgang til at stille deres Urværker efter.

Naar nu derfor spørges, efter hvilken Tid Signalet fra Observatorio bør gives, saa kan jeg ikke se andet, end at det jo bør gives efter den sande Tid.. Vil Urmagerne betjene sig af vores Signal til at prøve deres Urværker, kan de jo ligefuldt bruge det, efterdi de bør kende og vide Forskellen imellem den sande- og Middeltiden, endskønt jeg virkelig har mærket ved at tale med dem i disse Tider om denne Materie, at hos mange af dem denne Kundskab maa være temmelig svag.

Videre om der spørges, efter hvilken Tid de offentlige Urværker i Byen bør stilles, svarer jeg ligeledes, at hertil rettest bruges den sande Tid; thi de store Kirkeure er ikke saa fine, at de jo behøver hver Uge at stilles, og siden de derfor skal dagligen røres ved, saa kan den sande Tid være lige saa bekvem som Middeltiden, hvorved naas den Fordel, at saa vides allevegne i Byen den virkelige Tid, som Kalenderet angiver, og som Folk i deres Handteringer bør rette sig efter.

En anden Sag er det,, naar der er Spørgsmaal om et Observations- eller meget fint Urværk, som ikke bør røres uden meget sjelden, og knap een Gang om Aaret; her bør Middeltiden bruges, endskønt den hverken stemmer ind med Kalenderet eller Solskiven, og det er dette, som har givet Anledning til Urmagernes Forestilling; thi da de have adskillige gode Urværker hos private Folk i Byen at oppasse, har de mærket, at de ikke kunde faa Urværkerne til at gaa efter Observatorii

Signal, hvilket har givet Folk i Byen, som passede paa Sig, dalet, Anledning at bebrejde Urmagerne, at deres Urværker ikke gik rigtig.

Men efterdi det staaer ikke i min Magt at støbe den sande Tid i anden Form, end den er, saa ser jeg ikke, at Ulempen, som møder formedelst Forskellen af den sande og Middeltiden, kan forekommes, uden derved, at Folk lade sig underrette om denne Forskel, og har jeg derfor givet Urmagerne det Raad, hvilket jeg straks har sat i Værk hos mig selv, at de paa deres Urværker skulde sætte 2 Minutvisere, een, som ikke burde røres, som skulde vise Middeltiden, og en anden, som let uden Urværkets Skade kunde drejes frem og tilbage, ligesom Sig-nalet kunde udfordre, hvilken skulde vise den sande Tid, og
Tekstboks: 4

kan man da sige, at Signalet fra Observatorio har gjort, foruden intenderede, denne Nytte, at Folkes Kendskab om Tiden i Almindelighed er bleven mere bestemt, end den tilforn har været, og at derved kan gives Anledning, at adskillige kunde faa Lyst til at vide noget af Astronomien, som tilforn slet intet bekymrede sig derom, hvorpaa jeg selv har denne Erfaring, at nogle Urmagere have til næstkommende Vinter begært et Cotlegitim af mig over Mathematiken for saa vidt, som den kunde have Indflydelse i deres Handtering. Ellers er det at mærke, at Urmagerne i deres Memorial kalder det den sande Tid, som jeg kalder Middeltiden, hvilket, endskønt dette er ikke uden Eksempel hos andre, dog uden Tvivl rejser sig deraf, at deres Kundskab om Tidens Forskel og Aarsagen, hvoraf den rejser sig, ikke har været bestemt nok.

Jeg haver opholdt denne min allerunderdanigste Erklæring nogen Tid, efterdi, da jeg troede det ikke hastede, jeg gerne vilde konferere med Urmagerne først, og have Indretningen med mit eget Ur bragt i Rigtighed,' paa det jeg kunde have et Eksempel at forevise, naar nogen maatte komme til mig at høre min. Betænkning.

Horrebow holdt altsaa paa den strenge Videnskab; der skulde ingen Indrømmelser gøres til det praktiske Livs Krav, og Folk maatte selv om, hvor vidt de kunde bruge hans Tidssignaler eller ej. Kancelliet var ganske imponeret af Mandens Lærdom, og de stakkels Urmagere fik intet andet Svar end en tilsendt Genpart af Professorens lærde Skrivelse med det Raad at sætte to Minutvisere paa deres Ure.

Nogen Nytte har dog Professoren gjort med sin lange Skrivelse. Den bevirkede, at Urmagerne fik klaret deres Begreber om »den sande Tid«, og da de et Par Aar efter kom igen med et Andragende til Magistraten, kunde de anvende Betegnelserne rigtigt. De anholdt nu kort og godt om, at Signalet .maatte blive givet efter Middeltid i Stedet for efter Soltid. Magistraten, som ikke havde glemt de 5 Rdlr., var ikke sen til at tage sig af Sagen; men for at prøve sin Lykke et andet Sted end sidst, gik den denne Gang til Universitetet med den. 16. Jan. 1775 sendte den Rektor og Profes-sorer følgende vel mente Skrivelse:

Siden den Indretning skete, at Taarnurene skulde stilles efter det dertil fra Rundetaarn hver Onsdag og Lørdag Middag givende Signal, have Urværkerne her i Staden gaaet mere uordentlige end forhen, hvorover almindelig klages iblandt Indvaanerne. Og da Urmagernes Oldermænd nu atter er

til os indkommen med hosfølgende Promemoria, at Signalet, som rettest, maatte gives efter Middeltiden og ikke efter Solen, hvorefter ingen Ures Gang kan indrettes; saa vil vi tjenstligen forvente, at Dhrr. Rektor og Professores give vedkommende Ob-servatorer i Rundetaarn Ordre til Forandring med Signalet, at det herefter sker efter Middeltiden, da det ellers er til ingen Nytte, at Kirkerne derfor aarlig skal udbetale Penge.

Men der var ingen. Vej uden om Professor Horrebow. Konsistorium sendte Skrivelsen til hans Erklæring ganske som Kancelliet havde gjort, og han henholdt sig i et og alt til hvad han tidligere havde skrevet. » Han paastaar", skriver Professorerne til Magistraten d. 25. Febr., »at Signalet ikke bør gives uden efter den sande Middag, naar nemlig Solen er højest paa Himmelen, og at det var uanstændigt at angive en Tid, som hver-ken passede med Solens Opgang, Nedgang eller andre Himmels Begivenheder.«

Men en Indrømmelse har han dog ladet sig bevæge til. Thi »paa det at Folk kan derfor bedre underrettes om Forskellen imellem den sande og Middeltiden, saa vil han besørge, at i Kalenderne, hvor det bekvemme-ligst kan ske, bliver indrykket en Tidsæqvations Tavle, og ligeledes vil han levere en Tavle til Urmagernes Brug, hvorefter i Adresseavisen maanedtlig kunde indrykkes Forskellen imellem den sande og Middeltiden for hver Dag.«

Fra den Tid stammer altsag den » Tabel, som viser, hvad Klokken er, naar det er sand Middag i København, som endnu stadig findes i Universitetets Almanak. Det var unægtelig en stærkt tiltrængt Foranstaltning : naar Tidssignalet blev givet efter den sande Tid, medens Urene var bundne til at gaa efter Middeltiden, var det ikke mere end rimeligt, at Folk fik at vide, hvor stor Afvigelsen mellem de to Klokkeslet til enhver Tid skulde være.

Aaret efter gik Professor Horrebow i sin Grav. Han kunde tage med sig Bevidstheden om at have holdt Videnskaben strengt i Ære; han havde ikke nedladt sig til at gøre noget, som var uanstændigt for Observa-toriet. Men hans Efterfølger Professor Thomas Bagge var mindre principfast. Da der paany indkorn Besvæ-ringer fra de stædige Urmagere, sejrede omsider den sunde Fornuft, og fra 14. April 1784 bleg' Tidssignalet fra Rundetaarn givet efter Middeltid (note: Bering Liisberg S. 243).

-

Signalet beholdt i omtrent 100 Aar den Form, som Professor Horrebow havde givet det. Det bestod i, at et Flag hver Onsdag og Lørdag Kl. 12 Middag blev strøget fra Flagstangen paa Taarnets Top. Signalet kunde ses vidt ud over Byens Omegn, fra hele Havnen og Reden, et Stykke op ad Sundet og langt ned i Køgebugt. Alle Parter var nu vel fornøjede med det, og de 5 Rdlr. af hvert offentligt Ur i København blev betalt uden Knurren. Disse Penge betales endnu den Dag i Dag af syv Kirker i den gamle By (Trinitatis Kirke er fri) og af Nicolai Vagttaarn.

Men omsider skulde ogsaa denne Idyl forstyrres. Tidens Udvikling førte det med sig, at der 'paany blev stillet stærkere Krav til Tidsangivelsens Nøjagtighed, og atter begyndte der at blive Uro om Flagsignalet fra Rundetaarn.

Det var Urenes voksende Betydning for Skibsfarten, der affødte disse nye Krav. Først i Løbet af 19. Aarhundrede var man naaet til at konstruere saa nøjagtigt gaaende Urværker, at de kunde

benyttes til Bestemmelse af den geografiske Længde; men saa snart denne Fuldkommenhed var opnaaet, blev det almindeligt, at Skibene forsynedes med Ur, og det var da af højeste Vigtighed, at Skibsføreren til enhver Tid nøjagtig kendte Urets Stand og Gang. Rundt om i Europas Havnebyer indrettedes Tidssignaler særlig af Hensyn til de søfarende; og her til Lands fulgte vi for saa vidt med, som man i 1845 begyndte at give Signaler fra Vagtskibet ved Helsingør. Men dette Signalapparat blev passet daarligt og kom tilsidst helt i Forfald, og snart hørtes tillige Klager over, at ej heller det gammeldags Flagsignal i København længer svarede 'til Tidens Fordringer.

Det var særlig en enkelt Mand, Orlogskaptejn Tuxen, der tog den fra Professor Horrebows Tid nedarvede Signaliseringsmethode under kritisk Behandling og rejste Agitationen for Indførelse af en. ny.

Vi hører første Gang fra ham i en Artikel i »Tidsskrift for Søværnen 1857 (note: Artiklen er ikke signeret, men dens Indhold viser, at den maa være skrevet af Tuxen.). Han giver heri følgende, lidt ondsksfulde Beskrivelse af, hvorledes Signaliseringen udføres fra Rundetaarn

»Uden for Observatoriet, paa Rundetaarns Plateau, er der oprejst en Flagstang med en Tridse i Toppen, og over denne er der ført en Snor; om Onsdagene og Løverdage, naar Klokken er saadan tre Kvarter til tolv, stikker Observatoriets Bud et dansk Splitflag paa Snoren og hejser det op til Toppen (dette er altsaa ikke noget Tidssignal); nu vajer Flaget, og Folk samles paa Gadehjørner, i Vinduer etc. for at se det falde; imid-tertid har Observator begivet sig til Observatoriet, hvor han følger sine Ures Gang; lidt før Middag gør han Tegn til Karlen at holde sig færdig, og, naar saa Klokken er tolv, banker han paa Ruden, og Flaget hales. ned.«

Dette Signal, siger Forfatteren, kan være godt nok for Københavns Borgere; men i Virkeligheden fortjener det ikke Navn af et Tidssignal, og det viser sig da ogsaa, at Søkortarkivet, Kronometermagerne og andre, som skal vide Tiden nøjagtigt, aldrig retter sig efter Flaget paa Rundetaarn, men sender deres Ure op paa Observatoriet for at faa dem stillede.

Foruden den slette Mekanisme med Bankningen paa Ruden og en Line, der let kan blive uklar, har Signalet nemlig følgende Mangler:

1. At det gives med et Flag. Naar det er stille Vejr, hænger Flaget dødt ned langs Stangen, og dets Strygning kan ikke nøjagtigt iagttages; dg er der Vind, kan det ikke ses i de to Retninger, hvor Vinden bærer fra eller til.
2. At Signalet er uden Tempoer. Man faar kun Momentet for Middag, uden at den nøjagtige Aflæsning paa et Ur forberedes.
3. At Flaget vajer for længe. Naar man ikke netop ser det blive hejst, maa man staa saa længe og vente, at Øjet trættes, og Observationen derved let gaar tabt:
4. At det kun gives to Gange om Ugen.

Saa godt som alle andre Steder udføres derimod Signalet paa den Maade, at en stor Kugle af Kurvefletning hejses op paa en Stang, som viser op gennem Observatoriet. Fem Minutter før

Middag (eller et andet vedtaget Tidspunkt) hejses Kuglen halvvejs op; tre Mi-nutter senere hejses den til Tops, hvor den holdes fast ved en Slagfjer; og naar Klokken er hel, lader Observator den falde ved et 'Tryk paa en Knap eller en Pedal (note: Tidsskrift for Søværnen 1857 og forskellige Skrivelser ved Sagen Nr. 58/1909 i Ministeriet for Handel og Søfart.).

Kaptejn Tuxens Artikel havde den Virkning, at Universitetet lod forfærdige en kurveflettet Kugle og gøre Tegning til et Signalapparat; men videre kom man ikke den Gang.

I 1861 blev Observatoriet flyttet fra Rundetaarn til den nye Bygning paa Volden. Flagsignalet vedblev dog endnu i nogle Aar at gives fra det sædvanlige Sted; men Tilliden til dets Nøjagtighed svækkedes yderligere nu, da man vidste, at Observator ikke længer boede i Taarnet, og at Tiden maatte transporteres derhen ved Hjælp af et Lommeur. Universitetet tabte Interessen for Rundetaarn, da det nu hverken havde Observatorium eller Bibliothek deroppe (note: Universitetsbibliotheket, der tidligere havde Plads paa Trinitatis Kirkes Loft med Indgang gennem Rundetaarn, var i 1860 bleven flyttet til den nye Bygning i Fiolstræde), og der fremkom Forslag om at overlade Taarnet til Trinitatis Kirke. Tillige forhandlede man en Hovedreparation af Taarnet, hvortil der skulde bevilges Penge paa Finansloven, og saaledes kom da Rundetaarn og dets Flagsignal under Behandling i Rigsdagen i Samlingerne 1865-66 og 1866-67. Kaptejn Tuxen var paa den Tid Medlem af Folketinget, og han forsømte naturligvis ikke Lejligheden til at agitere for en bedre Ordning af vore Tidssignaler. Han oplyste, at Signaliseringen ved Helsingør nu var aldeles ophørt, og han skaanede ikke det gammeldags Flagsignal i København. »Den Maade, hvorpaa dette Tidssignal her gives, er saa forældet«, sagde han, »at jeg kunde fristes til at kalde den antediluviansk« : Sig naler med Flig og Flagline, for ikke at tale om den primitive Banken paa Ruden, kendtes ikke noget andet Steds. Han foreslog, at Signalet flyttedes til Nicolai Taarn, at det blev givet hver Dag og med Kugle, og at Taarnet ved en elektrisk Ledning blev sat i Forbindelse med Observatoriet.

Regeringen indhentede nu Erklæringer om denne Sag fra alle Sider, først naturligvis fra den astronomiske Professor d'Arrest. Han viste sig at være en Mand af gammeldags Anskuelse; der ikke vilde høre noget om Kaptejn Tuxens nye Projekter: Den gamle Methode, der var brugt siden forrige Aarhundrede, var god nok, sva-rede han, og den virkede ogsaa til almindelig Tilfredshed. Kun to Gange i Løbet af de sidste 14 Aar var Signalet slaaet fejl, medens derimod Signaler ved Tele-grafledning meget ofte mislykkedes, saa Signalet aldeles udeblev. Det var vistnok ogsaa tilstrækkeligt, naar Signalet som hidtil blev givet to Gange om Ugen, kort sagt, der var aldeles ingen Grund til at gøre nogen Forandring.

Gennem Marineministeriet stilledes derpaa en Forespørgsel om Sagen til Navigationsdirektøren. Denne var ingen anden end selve Kaptejn Tuxen, og hans Svar var naturligvis i god Overensstemmelse med det, han tidligere havde skrevet i »Tidsskrift for Søværnen« og for nylig havde gentaget i Rigsdagen, Marineministeriet sluttede sig ganske til sin specielle Sagkyndige og skrev, at det ikke tog i Betænkning »at udtale den Anskuelse, at Tidssignalet, saaledes som dette nu gives, er aldeles uden Betydning for Skibsfarten«. Og da man saa endelig spurgte Foreningen til Søfartens Fremme, stødte man ogsaa der paa Kaptejn Tuxen, som netop var Medlem af denne Forenings Bestyrelse. Foreningen gentog alle de tidligere Anker og tilføjede en mild Spot over

Professor d'Arrest, der endnu stod i den Formening, at Signalet virkede til almindelig Til-fredshed, og som saa en Anbefaling for det benyttede System deri, at det havde været i Brug siden forrige Aarhundrede uden i mindste Maade at følge med Tiden.

Efter at have gjort sig bekendt med disse forskellige Erklæringer var Autoriteterne snart paa det rene med, at Kaptejn Tuxens Forslag burde følges. Det ser ud til, at Professor d'Arrest er bleven saa krænket herover, at han ikke har villet have mere med Sagen at bestille. Thi i den følgende Tid er det ikke ham, men Observatoren, Professor Schjellerup, der forhandler paa Observatoriets Vegne. Og samtidig, fra Efteraaret 1866, ophørte Signalerne fra Rundetaarn aldeles.

Da der blev Spørgsmaal om, hvem der skulde bestyre det nye Signalapparat paa Nicolai Taarn, henvendte Indenrigsministeriet sig atter til »Foreningen til Søfartens Fremme«. Foreningen svarede, at Observatoriet var nærmest til det, »men det kan næppe antages, at dette Institut, hvis Bestyrelse har stillet sig med Uvilje imod en Forandring af Signaleringen, vil føle sig kaldet til at overtage den nye Institution, og bør derfor næppe opfordres dertil«. Den foresiaar derfor at overdrage Bestyrelsen til Søkortarkivet. Ministeriet fulgte dog ikke denne Anvisning, men viste Foreningen den Tillid at bede denne selv overtage Apparatets Bestyrelse. Foreningen var villig dertil, og paa dens Vegne overtog Kaptejn Tuxen det øverste Tilsyn med Signalapparatet, medens der paa Finansloven bevilgedes en aarlig Løn til det Personale, der skulde udføre det daglige Arbejde. Et Øjeblik saa det dog ud til, at Professor d'Arrest endnu skulde opnaa nogen Indflydelse paa Anlæggets Udførelse. Ved sin nedsættende Omtale af de telegrafiske Ledninger havde han gjort Ministeriet forskrækket, og da »Foreningen til Søfartens Fremme« paany blev hørt om dette Punkt, lod den Professoren beholde det sidste Ord. »Skønt vi anser telegrafisk Meddelelse for det bedste«, skrev den, »vil vi dog bøje os for Professor d'Arrest's Indvendinger der imod og gaa ind paa at hente Tiden paa Observatoriet ved et transportabelt Kronometer. « Men ganske vist bliver denne Methode dyrere end Telegrafledningen; thi et saadant Kronometer koster 300 Rdlr., og derforuden skal et Bud have Betaling for daglig at bringe det frem og tilbage. For Foreningen gælder det dog mest om, at Sagen snarest, muligt gaar i Or-den, »efterdi Signaleringen paa Rundetaarn alt for no-gen Tid siden ganske er ophørt,, og Udsigterne til, at den vil blive genoptagen, synes mørke«. Ministeriet holdt sig da til Budet og Uret, og Udgiften dertil blev opført paa Finanslovsforslaget. Men end ikke denne lille Sejrr skulde Professor d'Arrest faa Lov at vinde. Saa snart Professor Schjellerup var traadt til, udtalte han sig ganske i Tilslutning til Kaptejn Tuxen. Forslaget blev lavet om, og de fornødne elektriske Ledninger blev anlagte.

Det var Tuxen, Schjellerup og Bygningsinspektør Meldahl, der forestod Indretningen af det nye Signal paa Nicolai Taarn. Firmaet Hassel & Teudt leverede Apparaterne, deriblandt selve »Kuglen«, der var af Kurvefletning, 5 Fod i Diameter og overtrukket med malet Sejldug. Et Pendulur blev leveret af Urmager Holst Det blev anbragt i Forhallen forneden i Taarnet, for at de forbipasserende her bekvemt kunde aflæse den nøj-agtige Tid; thi dette Ur skulde for Fremtiden være Københavns Normalur. Selve Tidssignalet skulde frem-tidig gives Kl. 1 i Stedet for Kl. 12 og udføres paa følgende Maade:

Kl. 12,55 hejser Kuglen op til Stangens halve Højde, Kl. 12,57 hejser den op til Toppen.

Kl. 1 præcis efter Københavns Observatoriums Middeltid falder Kuglen.

Signalet blev givet første Gang Mandag d. 6. Juli 1868 Kl. 1, medens Tuxen, Schjellerup og Meldahl stod omkring Stangen paa Taarnets Platform. Umiddelbart derefter overleveredes Apparatet, dog ikke til Kaptejn Tuxen og den private Forening, men til Professor Schjellerup paa Observatoriets Vegne. Det naturlige Forhold mellem Tidssignalet og Observatoriet var saaledes igen bleven bragt til Veje, og »Foreningen til Søfartens Fremme« havde løst sin Del af Opgaven ved sit ener-giske Arbejde for at bringe Signalet i Stand.

Siden den Tid er »Kuglen paa Nicolai« falden hver Søndag præcis Kl. 1. Tidspunktet for Kl. 1 er derimod blevet forandret. Indtil 1893 regnedes Tiden efter. vort Observatoriums Middeltid; men fra 1. Jan. 1894 regnes den efter den mellemeuropæiske Middeltid, der er 9 Min. 41 Sek. foran den københavnske. Kl. 12 Nytaarsnat skulde derfor alle Ure i Danmark stilles 9 Min. 41 Sek. frem, og Nytaarsdag 1894 faldt Kuglen paa Nicolai Taarn, da Klokken var 1 efter den nye Tid. Det er den eneste Gang, Signalet er bleven givet paa en Helligdag' (note: Lovtidende 1893 S. 912.).

For den Slægt, som lever nu, har » Kuglen paa Ni-colai« været et af de bedst kendte Træk i vor Bys Fysiognomi. »Et Særpræg har Byen virkelig ved Nicolai Taarn«, sagde Konsul Johan Hansen under den sidste Forhandling om Taarnets Skæbne. »Det er noget, de fremmede husker. De husker Frelsers Kirke med det morsomme Spir, og de husker Nicolai Taarn med Kug-len, der falder« (note: Borgerrepræsentationens Forhandlinger 1908 S. 2459). Men ogsaa den er nu borte; som sin Forgænger maatte den vige for nye Planer og nye Krav, - Kuglen paa Nicolai og Flaget paa Rundetaarn hører nu begge til det forsvundne København.

Ligesom sidst var det i Søfartskredse, at der først blev Utilfredshed med Signalet, denne Gang dog ikke paa Grund af nogen Tvivl om dets Paalidelighed, men fordi den voksende Bebyggelse og Byens Udvidelse be-røvede Skibene i Havnen den frie Udsigt til Kuglen. De søfarende ønskede derfor Signalet flyttet nærmere 'ned til Havnen, og Lejligheden til at faa denne Flytning iværksat kom af sig selv, da det blev besluttet at genopføre Spiret paa Nicolai Taarn. Dermed var det givet, at Kuglen maatte vige Pladsen, og i 1908 anmodede Magistraten Observatoriet om, at Signalapparatet maatte blive fjernet. Navigationsdirektøren foreslog da Silopakhuset i Frihavnen som det bedst egnede Sted til dets Anbringelse, og paa denne nye Plads blev Appa-ratet taget i Brug d, 16. Marts 1909.

Nu. gives altsag Tidssignalet i København fra Silopakhusets Gavl. Dets Vandring fra Rundetaarn over Nicolai Taarn til Frihavnen viser, hvorledes dets Betyd-ning er vokset og ændret i Tidens Løb. Hvad Struensee og Professor Horrebow kun havde tænkt som en Rettesnor for Københavns Indbyggere; er nu blevet en Med-delelse af yderste Vigtighed for alle de Skibe fra Alverdens Lande, som ligger paa Reden og i Havnen eller passerer forbi København. Stadens Normalur har faaet en fore-løbigPlads i Slagterbutikken Nr. 92 ved Nicolai Taarn, hvorfra det formodentlig atter engang rykker ind i Taarnets Forhal. Og den store Vidie-Kugle -- dog ikke den samme, som blev leveret i 1868 er nu endelig faldet til Hvile i Byens Museum paa Raadhuset.